

Rettslige konsekvenser av koronavirusutbruddet

Tomme kontorer og gater fører til mange problemer – også i forhold til kontrakter.

Artikkelens fokus er de kontraktsrettslige reglene som kommer til anvendelse i en situasjon som den foreliggende. I tillegg vil vi si noe om hvordan disse reglene bør håndteres med tanke på å bevare rettslige posisjoner, herunder hvilke formelle krav som stilles til varsling av kontraktsparter.

Advokat
Gro Løge
Advokatfirmaet Selmer

Advokat
Eirik Høyby
Advokatfirmaet Selmer

Utbruddet av koronaviruset SARS-CoV-2 får, i tillegg til de omfattende menneskelige belastningene, stadig mer inngripende konsekvenser for næringsvirksomhet i hele verden, også norske. Utviklingen frem til i dag tilsier dessverre ikke at disse vil avta i nærmeste fremtid. Forsinket levering av varer og tjenester samt ulike former for myndighetsinvolvering, vil i tiden fremover påvirke virksomheter på en rekke ulike måter. I tillegg vil likviditetsproblemer raskt kunne lede til at

mange kommer i betalingsmislighold både i forhold til leverandører og andre av selskapets kreditorer.

Allerede tidlig i mars oppga én av fire medlemmer i Norsk Industri at de hadde leverandører som hadde varslet om forsinkelser eller kanselleringer, og et tilsvarende antall mente at virksomheten ville få problemer med å oppfylle kontrakter eller levere varer på grunn av

koronaviruset.¹ Det er all grunn til å tro at disse tallene er vesentlig høyere i dag.

Denne artikkelen er ferdigstilt pr. 16. mars 2020. Selv om vi har forsøkt å ta hensyn til en forventet ytterligere eskalering av situasjonen, har utviklingen de siste ukene vist at konsekvensene av koronavirusutbruddet har hatt en tendens til å overgå selv de dystreste spådom-

¹ www.dn.no/makrookonomi/koronaviruset/makrookonomi/norsk-industri/ny-undersokelse-slik-rammes-norske-industribedrifter-av-koronaviruset/2-1-764890

Praktiske råd

Gitt dagens situasjon er det viktig at alle virksomheter gjennomgår og vurderer sin kontraktportefølje for å få oversikt over egne kontraktsforpliktelser og rettigheter, samt for å sikre at alle kontraktuelle rettigheter og virkemidler blir riktig og rettidig påberopt. Vurderingen bør omfatte både kunde- og leverandørkontrakter. Dersom man ikke gjør riktige grep på et tidlig stadium, kan man risikere å eksponere virksomheten for konsekvenser man kunne unngått, dersom man hadde tatt slike rettslige posisjoner som kontraktene gir adgang til. Det er i den forbindelse viktig å:

- Vurdere om utbruddet kun kan påberopes under force majeure-

bestemmelsen under de aktuelle kontraktene, eller om Change of Law-bestemmelser kan påberopes. Dersom Change of Law-bestemmelser kan påberopes, kan dette ha stor økonomisk betydning.

- Identifisere de formalkrav som gjelder for varsling om hendelsen (koronautbruddet), både knyttet til hendelsen som sådan og videre oppfølging av det initielle varselet og krav på justeringer av kontrakten (typisk ved endringsordre). Fristene kan være korte og oversittelse kan medføre at ellers gyldige krav bortfaller.
- Påberope både Change of Law-bestemmelsen (prinsipalt) og force majeure (subsidiært) i de tilfeller

hvor det foreligger myndighetsinvolvering i form av nye regler eller pålegg/vedtak som påvirker arbeidet.

- Sikre bevis/dokumentasjon for de vurderingene som gjøres i forhold til plikten til å søke å overvinne eller avverge konsekvensene av hindringen.
- Sørg for spesifikk regulering av ytterligere konsekvenser av koronautbruddet ved inngåelse av nye kontrakter. Eventuelle hindringer forårsaket av koronautbruddet vil neppe utgjøre force majeure under kontrakter som er inngått etter at utbruddet og dets konsekvenser og omfang ble kjent.

mer. Det er dermed grunn til å tro at de rettslige vurderingene i denne artikkelen vil måtte suppleres i tråd med den faktiske utviklingen.

Artikkelens fokus er de kontraktsrettslige reglene som kommer til anvendelse i en situasjon som den foreliggende. Vi vil gi en oversikt over disse i *Force Majeure* og *Change of Law* nedenfor. I tillegg vil vi si noe om hvordan disse reglene bør håndteres med tanke på å bevare rettslige posisjoner, herunder hvilke formelle krav som stilles til varsling av kontraktsparter.

Koronautbruddet vil medføre en rekke andre rettslige problemstillinger som det vil føre for langt å gå nærmere inn på i denne artikkelen, men som det er viktig at man som næringsdrivende har et bevisst forhold til. Dette gjelder blant annet:

- En rekke arbeidsrettslige problemstillinger, samt spørsmål knyttet til håndtering av personopplysninger.
- Rekkevidden og rettslig status for ulike former for myndighetsinvolvering, samt endringer i offentlig-rettslige krav og tillatelser.
- Endrede skatte- og avgiftsregler og tolkningsspørsmål i den forbindelse
- Ulike selskapsrettslige problemstillinger, herunder styrets handleplikt

knyttet til krav om forsvarlig grunnlag for videre drift, kravet til forsvarlig likviditet og egenkapital, rapportering, regnskapsmessig håndtering av avsetninger og koronarelaterte tap, samt gjennomføring av styremøter og generalforsamlinger.

- Håndtering av betingelser og krav (financial covenants) under låneavtaler, samt spørsmål om antesipert mislighold.
- Spørsmål knyttet til etablerte sikkerhetspakker, garantier, krysspant og ulike morselskapsgarantier.
- Spørsmål knyttet til insolvens og restrukturering.

Det er etter vår oppfatning sannsynlig at man vil se en betydelig økning av konkurser, med de rettslige problemstillingene dette medfører.²

Kontrakter

Koronautbruddet påvirker kontrakter innenfor de aller fleste næringer på ulike måter. Kjøp og salg av varer og tjenester, store offshore- og havvindprosjekter, ulike former for reiselivsrelaterte

avtaler, byggeprosjekter og avtaler knyttet til kultur- og idrettsarrangementer, er bare noen eksempler på avtaleforhold som påvirkes i betydelig grad.

I tillegg har utbruddet dramatiske konsekvenser for verdensøkonomien, med oljeprisfall, fall i aksjemarkedene og økt konkurserisiko i en rekke bransjer. Det gjenstår å se hvilken effekt innføringen av ulike myndighetstiltak verden over vil ha, og i hvilken grad man lykkes i å unngå en langvarig økonomisk nedgang. Hvordan krisen utvikler seg og hvor langvarig den blir, vil nok i stor grad påvirke hvordan de rettslige konsekvensene vil bli håndtert av de involverte partene.

Fremstillingen nedenfor er basert på norsk rett, men mye av fremstillingen vil ha relevans også for internasjonale kontrakter da mange av hovedprinsippene er relativt like.

Kontrakter inngått før og etter at utbruddet ble kjent

Når det gjelder vurderingen av en avtaleparts rettslige posisjon under en kontrakt, er det viktig å merke seg at det er en avgjørende forskjell mellom kontrakter som ble inngått før koronautbruddet ble kjent, og kontrakter som er inngått etter at det forelå kunn-

² Se f. eks. dn.no/marked/as-norge/virke/koronaviruset/fare-for-ny-konkursbolge-disse-bransjene-ligger-darligst-an/2-1-773425?utm_source=alert&utm_medium=email&utm_term=topic&utm_content=Nyhetsvarsel:%20Koronaviruset&utm_campaign=2020-03-15

skap om utbruddet og dets mulige konsekvenser.

Det er ikke mulig å gi et konkret svar på når denne grensen går, da det vil avhenge av en rekke forhold som blant annet hva slags avtale det er tale om, samt partenes kompetanse og ressurser. Vi nevner imidlertid at norske helsemyndigheter legger til grunn at utbruddet startet i desember 2019, men at SARS-CoV-2 viruset først ble identifisert 7. januar 2020.³ Frem til identifikasjonen av det nye viruset er det derfor relativt klart at det ikke var mulig å forutse utbruddet av viruset.

For kontrakter som ble inngått før utbruddet, er det, avhengig av avtalens art og utforming, flere ulike regelverk som kan tenkes å komme til anvendelse. Disse behandles under *Force Majeure* og *Change of Law* nedenfor. For avtaler som er inngått etter at utbruddet ble kjent, blir problemstillingene annerledes. Forsinkelse eller andre hindringer som skyldes koronautbruddet, vil normalt ikke anses som force majeure under kontrakter som er inngått etter at utbruddet og dets konsekvenser ble eller burde vært kjent. Det er derfor svært viktig at man i slike (nye) kontrakter spesifikt regulerer hvordan slike konsekvenser skal behandles. I utgangspunktet vil man normalt anses for å ha akseptert risikoen for forholdene slik de er på avtaletidspunktet, og det som kan og gjerne bør reguleres, er hvilke virkninger ytterligere konsekvenser av utbruddet skal ha for partenes forpliktelser.

Endring av kontraktsforpliktelser på grunn av koronautbruddet

Uventede og ekstraordinære hendelser som griper inn i partenes muligheter til å oppfylle sine kontraktsforpliktelser, kan gi grunnlag for revisjon eller endring av avtalen på ulike grunnlag.⁴ Den klare hovedregelen er imidlertid at avtaler mellom profesjonelle parter er undergitt partenes avtalefrihet. Det er derfor i liten grad adgang til revisjon basert på andre grunnlag enn det som

er eksplisitt avtalt. I næringsforhold fastlegges følgelig partenes rettigheter og plikter i utgangspunktet basert på avtalen. Det er kun i de tilfellene der avtalen ikke regulerer irregulær utvikling at det normalt kan være grunnlag for å supplere avtalen med den alminnelige bakgrunnsretten.

Norske domstoler har tradisjonelt vært svært tilbakeholdne med å sensurere profesjonelle parter avtaler som følger av etterfølgende forhold. Koronautbruddet har imidlertid medført en så altomfattende og inngripende krisesituasjonen at vi ikke utelukker at vurderingene denne gang kan bli noe annerledes. Etter vår oppfatning kan det altså hende at avtalelovens § 36 og/eller læren om bristende forutsetninger kan tenkes anvendt i ekstreme tilfeller.

I avtaler mellom næringsdrivende og privatpersoner er situasjonen en annen. Det finnes en rekke bindende lovregler som skal beskytte forbrukerne, som ikke kan settes til side ved avtale. Disse reglene vil dermed komme til anvendelse uavhengig av hva partene selv har avtalt. Dette innebærer at avtaler som allokere en urimelig del av risikoen for koronarelaterte konsekvenser til en forbruker, kan bli satt til side. Dette kan for eksempel være tilfelle for avtalevilkår som er ensidig fastsatt av selger. I det følgende vil vi imidlertid fokusere på avtaler mellom næringsdrivende, og vi vil derfor ikke gå nærmere inn på de spesialreglene som gjelder i forbrukerforhold.

I avtaler mellom næringsdrivende er det i hovedsak følgende typer avtalereguleringer som vil være aktuelle i forhold til en eventuell endring av partenes forpliktelser som følge av koronautbruddet:

- Force Majeure-reguleringer
- «Change of Law»-reguleringer
- Hardshipklausuler
- Urimelighetssensur (avtaleloven § 36 og læren om bristende forutsetninger)

Hardshipklausuler er mer utbredt i internasjonale avtaler enn i norske. Vi går derfor ikke nærmere inn på disse i denne

artikkelen, men nevner at slike klausuler normalt fastsetter at partene plikter å reforhandle avtalen dersom gitte uforutsette hendelser skulle oppstå.

Force Majeure

Bakgrunn

Force majeure-bestemmelser vil være svært aktuelle i avtaleforhold som påvirkes av koronautbruddet.

De fleste kommersielle avtaler inneholder bestemmelser om force majeure, og om virkningene av at en hendelse anses som en force majeure-hendelse under kontrakten. Dette gjelder både i norske og i de fleste internasjonale kontrakter. Det derfor viktig å kjenne hovedprinsippene for force majeure-reguleringer, konsekvensene av disse, samt hvordan de gyldig påberopes for å bevare rettslige posisjoner.

Kontraktsklausuler om force majeure kan være forskjellig utformet. Noen er svært korte med en generell angivelse av force majeure, mens andre kan være svært omfattende og inneholde en detaljert opplisting av konkrete situasjoner som skal anses som force majeure. Detaljerte force majeure-klausuler er spesielt vanlig i kontrakter undergitt eller inspirert av angloamerikansk rettstradisjon.⁵ I slike kontrakter blir det gjerne avgjørende om opplistingen av force majeure-hendelser må anses uttømmende, eller om den må anses som en eksemplifisering av hendelser som kvalifiserer som force majeure. I kontrakter hvor angivelsen av force majeure er mer generell, vil man i større grad måtte falle tilbake på de generelle prinsippene for force majeure, hvoretter det må være snakk om en hendelse utenfor en parts kontroll som denne ikke med rimelighet kunne forutse på avtaletidspunktet.

Selv om utformingen og håndteringen av force majeure-bestemmelser kan variere fra land til land, er hovedprinsippene relativt like, uavhengig av hva

⁵ Dette skyldes nok dels den relativt store viljen til å skrive detaljerte avtaler i angloamerikansk rett, men viktigere er nok at angloamerikansk rett ikke har tilsvarende regler i den alminnelige bakgrunnsretten så behovet for detaljregulering er større i kontrakter undergitt engelsk eller amerikansk rett. Tilsvarende gjelder nok i mange jurisdiksjoner som er inspirert av disse rettssystemene.

³ www.fhi.no/nettpub/coronavirus/fakta/fakta-om-koronavirus-coronavirus-2019-ncov/ (hentet 10. mars 2020).

⁴ For en oversikt, se for eksempel Viggo Hagstrøm, Obligasjonsrett 2. utgave side 254 flg.

slags kontrakt det er tale om og hvor i verden man befinner seg. Den utstrakte bruken av force majeure-reguleringer kan ha sammenheng med at begrepet var sentralt i romerretten, men kanskje like gjerne at det for de aller fleste profesjonelle parter er ønskelig å regulere risikofordelingen seg imellom dersom det skulle skje noe ekstraordinært.⁶

Hovedvilkår og virkning

De aller fleste force majeure-bestemmelsene forutsetter at visse grunnvilkår er oppfylt. Herunder må det normalt foreligge en:

1. hendelse utenfor en parts kontroll,
2. som en ikke burde ha forutsett da kontrakten ble inngått, og
3. som parten ikke med rimelighet kan forventes å skulle overvinne eller avverge følgene av.

Det er viktig å merke seg at dersom vilkårene for force majeure er oppfylt, vil dette normalt kun innebære at man ikke anses for å ha misligholdt de kontraktsforpliktelsene som ikke kan oppfylles på grunn av force majeure-hindringen, typisk forsinkelsesansvar (erstatning, dagmulkt). Dette fritaket vil bare gjelde så lenge force majeure-situasjonen vedvarer. Den fristforlengelsen man kan oppnå, er således begrenset til den konkrete forsinkelsen som skyldes force majeure (inkludert forsinkelse som typisk vil oppstå når produksjonen skal gjenopptas etter driftsavbrudd). I standardkontraktene knyttet til olje- og offshoreindustrien, uttrykkes dette slik:

«En plikt anses uttrykkelig ikke som misligholdt i den grad ikke-oppfyllelsen skyldes force majeure. Derved suspenderes alle de virkninger ikke-oppfyllelse ellers skulle hatt [...]. Heller ikke misligholdsvirkninger basert på bakgrunnsretten kan utløses av ikke-oppfyllelsen. Oppfyllelsen suspenderes uten økonomisk ansvar for den som er rammet.»⁷

Force majeure-bestemmelser gir altså normalt ikke rett til dekning av de merkostnadene som pådras som følge av hindringen. Hver part må med andre ord som hovedregel bære sine egne omkostninger knyttet til forsinkelsen. En rekke avtaler inneholder i tillegg bestemmelser som gir en eller begge parter rett til å heve avtalen uten ansvar, dersom force majeure-hindringen vedvarer i en gitt tidsperiode.⁸

Vi nevner at enkelte avtaletyper inneholder regler som fastsetter andre virkninger av force majeure. Typisk gjelder dette i ulike borekontrakter og i shippingforhold, der leieobjektet ofte settes på en egen «force majeure»-rate så lenge hindringen vedvarer. Slike rater er normalt betydelig lavere enn den normale operasjonsraten.

Koronautbruddet – en relevant force majeure-hendelse

Selv om spørsmålet om hvorvidt en hendelse utgjør force majeure må fastlegges basert på en tolkning av ordlyden i partenes avtale, er det etter vårt syn klart at koronautbruddet som sådan er en relevant force majeure-hendelse, med mindre avtalen spesifikt gjør unntak for epidemier eller pandemier. Dette gjelder dog, som nevnt ovenfor, kun så fremt avtalen er inngått før utbruddet ble kjent. Er avtalen inngått etter at utbruddet ble kjent, vil neppe vilkåret om at hendelsen ikke med rimelighet burde vært forutsett da kontrakten ble inngått, være oppfylt.

Det er imidlertid ikke nok at koronaviruset i seg selv er en relevant force majeure-hendelse. Det er også et krav at parten blir forhindret fra å oppfylle sine kontraktsforpliktelser som følge av dette. Koronautbruddet vil altså ikke i seg selv være tilstrekkelig til at man kan påberope seg force majeure som fritak for forsinkelsesansvar under en kontrakt, med mindre man kan

demonstrere at forsinkelsen skyldes utbruddet og konsekvenser av dette (som for eksempel myndighetspålegg om stenging av fabrikk, eller mangel på arbeidskraft som følge av viruset).

Plikten til å overvinne eller avverge konsekvensene av force majeure

Det avgjørende vilkåret i forhold til hvorvidt koronaviruset kan påberopes som force majeure, blir derfor gjerne hvorvidt parten «med rimelighet kan forventes å overvinne eller avverge virkningene av» utbruddet. Dette kan typisk skje ved å foreta dekningskjøp eller engasjere alternative underleverandører til å besørge leveransen, dersom man selv (eller opprinnelige underleverandører) er forhindret fra å levere som avtalt som følge av koronautbruddet. Her vil det utvilsomt oppstå mange og vanskelige spørsmål.

Hva man med rimelighet kan forventes å gjøre for å avverge virkningene av virusutbruddet, må vurderes konkret. Det må etter vårt syn likevel være sannsynlig at den alternative løsningen medfører et bedre resultat for kunden enn å avvente at den opprinnelige leveranseformen lar seg gjennomføre. Da utbruddet var i en tidlig fase, ville et opplagt alternativ for eksempel være å flytte leveranser fra kinesiske til europeiske underleverandører. Etter hvert som viruset har spredt seg til Europa, er ikke dette lenger en løsning som nødvendigvis vil medføre et bedre resultat for kunden. Dersom flytting fra en underleverandør til en annen i tillegg medfører større endringer av prosjektet som sådan (for eksempel ved behov for redesign eller påvirkning på andre leveranser), vil hva som er rimelig å forvente fra leverandøren bero på en vurdering av fordelene ved tiltakene vurdert opp mot ulempene. Her vil også de kostnadene leverandøren pådrar seg være av betydning.

Endringer av lover og regler – force majeure

Vi nevner at lov- og regelendringer (samt ulike myndighetsvedtak) som innføres etter kontraktsinngåelsen ofte vil utgjøre force majeure. Så lenge slike lovendringer og vedtak er en direkte

⁶ For en oversikt over force majeure-begrepet og bruken i romerretten, se Mestad, Om force majeure og risikofordeling i kontrakt, side 21 flg.

⁷ Se Knut Kaasen, Tilvirkningskontrakter (2018) («Kaasen») side 737.

⁸ Det er tenkelig at parter vil yte slike klausuler til å terminere avtaler av andre grunner enn force majeure-hindringen, typisk for å utnytte fall i markedsrater eller andre kommersielle årsaker. I lys av den ekstraordinære situasjonen som har oppstått som følge av koronautbruddet, utelukker vi ikke at slike termineringer (dersom det kan bevises at den reelle termineringsgrunnen er noe annet enn force majeure-hindringen) vil kunne settes til side, for eksempel i medhold av den generelle lojalitetsplikten i kontraktsforhold eller avtaleloven § 36.

konsekvens av koronautbruddet, vil dette imidlertid ikke tilføre noe i forhold til force majeure-bestemmelsen dersom det allerede foreligger force majeure som følge av andre konsekvenser av utbruddet. Lovendringer og myndighetsvedtak kan imidlertid være av betydning dersom kontrakten inneholder «Change of Law»-bestemmelser.

Change of Law

Risikoen for endring av lover og regler

Et annet grunnlag som kan være svært aktuelt å påberope seg i mange kontraktsforhold er bestemmelser som regulerer konsekvensene av endringer av lover og regler, utstedelse av nye myndighetsvedtak eller pålegg, etter kontraktsinngåelsen. Disse bestemmelsene bygger på prinsippet om at leverandøren påtar seg ansvaret for at leveransen tilfredsstillende de lovreglene og pålegg m.m. som gjelder på avtaletidspunktet. Endringer som skjer etter dette tidspunktet og som leverandøren ikke burde forutsett, er kundens risiko.

Konsekvenser av å påberope Change of Law

Som nevnt ovenfor vil slike nye lover og myndighetspålegg ofte også anses som en force majeure-hendelse. Dersom kontrakten inneholder såkalte Change of Law-bestemmelser, vil det imidlertid normalt være fordelaktig å påberope seg disse dersom man er leverandør, da Change of Law-bestemmelser normalt gir leverandøren rett til kostnadsdekning i tillegg til fristutsettelse (som er virkningen av force majeure). Dette vil være omvendt dersom man er kunde, fordi kunden da vil overta risikoen for kostnadene som følge av forsinkelsen. Det er klart at spesialreguleringen i Change of Law-bestemmelser vil gå foran force majeure-bestemmelser.⁹

Ulike typer myndighetsinvolvering

I perioden etter utbruddet har man sett til dels omfattende myndighetsinvolvering over hele verden, med det formål å begrense eller stanse spredningen av koronaviruset. Det startet med kinesiske myndigheters forlenning av kinesisk nyttår, noe som med-

førte at produksjonen ved en rekke verft og fabrikker ikke ble gjenopptatt som planlagt etter ferien. Senere er det innført omfattende karantene og restriksjoner i Italia, mens man i Brasil har innført nye lover for å sikre arbeidstakernes rettigheter knyttet til konsekvenser av utbruddet. Også i Norge er det i senere tid blitt innført meget omfattende tiltak, og norske myndigheter har varslet at ytterligere tiltak vurderes innført for å begrense smittespredningen.

Utformingen av Change of Law-bestemmelser

Utformingen av såkalte Change of Law-klausuler varierer til dels mye, og det er derfor avgjørende å lese kontrakten nøye. Endringer i lov eller forskrift omfattes normalt alltid, mens hvilke offentlige pålegg, vedtak, instruks eller retningslinjer som omfattes, kan variere fra kontrakt til kontrakt. Det kan særlig være vanskelig å avgjøre hvilke pålegg, instruks og vedtak utstedt av andre lands myndigheter som er omfattet av en slik bestemmelse.

Dersom det er grunnlag for å påberope seg en Change of Law-bestemmelse, gir disse normalt krav på justering av både leveringstid samt rett til å kreve kompensasjon for merkostnadene. Fra et leverandørperspektiv er dette som nevnt dermed å foretrekke fremfor force majeure.

Egne tiltak («føre var-tiltak») vs. myndighetspålegg

I forhold til denne typen bestemmelser er det viktig å være klar over at tiltak man gjør basert på sin egen (forsiktede) vurdering av anbefalinger og retningslinjer i utgangspunktet ikke vil være omfattet. For at man skal kunne påberope seg en slik bestemmelse, må det normalt foreligge en offentligrettslig instruks eller påbud som man er pliktig til å følge. Her kan det imidlertid være gråsoner. Dette gjelder for eksempel i tilfeller der myndighetene nøyer seg med å utstede retningslinjer selv om de har hjemmel til å fatte vedtak, fordi man forventer at innbyggerne innretter seg etter disse og at bindende vedtak dermed er unødvendig.

Dette er i noen utstrekning slik norske myndigheter har agert.

Tilleggskrav o.l.

I tillegg til reglene listet ovenfor, kan koronautbruddet medføre nye krav eller ønsker fra ulike kontraktsparter. Slike krav kan komme til uttrykk på ulike måter og med ulik formulering. Det er viktig at slike nye krav ikke uten videre aksepteres av den andre part uten at det fremsettes krav om kompensasjon for eventuelle merkostnader eller forsinkelser som de nye kravene medfører. Dette gjelder også dersom kravene søkes «forkledd» som oppfordringer eller informasjon om avtalepartens egne internkrav. Det er i disse situasjonene viktig å avklare den andre partens intensjon med nevnte krav, herunder om de skal anses som bindende krav eller pålegg fra denne.

Dersom nye krav medfører ekstrakostnader eller forsinkelser for den andre part, bør dette behandles på samme måte som for øvrige endringer. Dette medfører at den som påvirkes negativt, må varsle om dette i tråd med kontraktens krav, typisk ved utstedelse av endringsordre. Når kontraktene ikke inneholder noe system for håndteringen av nye krav etter kontraktsinngåelsen, bør den parten som mottar nye krav kunne kreve at det inngås en tilleggsavtale som regulerer kostnads- og fremdriftskonsekvensene som et vilkår for å akseptere de nye kravene.

Andre kontraktsforhold

Kommersielle kontrakter av en viss størrelse inneholder som beskrevet ovenfor, normalt force majeure-klausuler (og noen ganger Change of Law-reguleringer). Det finnes imidlertid en rekke avtaler som ikke inneholder slike bestemmelser, og det vil da kunne oppstå spørsmål om hvordan konsekvensene av koronautbruddet kan håndteres i slike avtaleforhold.

Det vil føre for langt i denne sammenheng å gå i detalj, men de reglene som kommer til anvendelse i slike tilfeller, har betydelige fellestrekk. Det såkalte «kontrollansvaret», som gjelder for avtaler omfattet av kjøpsloven, samt en

⁹ Se Kaasen side 143 og 738.

rekke beslektede lover, medfører at det som utgangspunkt oppstilles et objektivt ansvar for mislighold. Det vil si at ansvaret som hovedregel legges på den misligholdende part uten hensyn til subjektiv skyld hos denne. Dette objektive ansvaret modifiseres imidlertid dersom «*selgeren godtgjør at forsinkelsen skyldes hindring utenfor hans kontroll som han ikke med rimelighet kunne ventes å ha tatt i betraktning på avtalen tiden eller å unngå eller overvinne føl-*

gene av», jf. kjøpslovens § 27 (1) siste punktum. Disse vilkårene er sammenfallende med de hovedvilkårene som gjelder for å kunne påberope force majeure i de fleste avtaler, ref. fremstillingen ovenfor.

Kontrollansvaret slik dette kommer til uttrykk i kjøpsloven (og andre beslektede lover med tilsvarende reguleringer) har blitt tillagt betydelig vekt i norsk rettspraksis, også utenfor de

områdene de spesifikt regulerer. Disse prinsippene anses derfor å uttrykke alminnelig bakgrunnsrett.

Vi nevner at kjøpsloven § 27 (2) oppstiller en regel som medfører at en selger kun kan påberope seg force majeure hos en underleverandør dersom også underleverandøren ville vært omfattet av kontrollansvaret i kjøpsloven § 27 (1) (såkalt dobbel force majeure).

Hygiene på jobb og hjemme:

Slik forebygges koronasmitte

Våren 2020 ble helt annerledes enn noen kunne spådd. Med koronavirus-trusselen hengende over oss, er det mange som lurer på hvordan vi skal forholde oss både på arbeidsplassen og hjemme, slik at vi forebygger smittespredning. Her er rådene du bør følge.

Hva er et virus?

Virus er en mikroorganisme som blant annet forårsaker farlige sykdommer som meslinger, polio og hiv, men også ufarlige sykdommer som vorter og forkjølelse. De er blant de minste mikroorganismene som fins, og har eget arvestoff. Fordi virus må ha en vertscelle (som våre menneskeceller) for å formere seg, er det uklart om virus kan regnes som levende organismer eller ikke.

Mange virussykdommer kan forebygges med vaksiner eller behandling, men for koronaviruset finnes det ikke

Ernæringsfysiolog cand. scient. Gunn Helene Arsky gir gode råd om forebygging av koronasmitte.